

Pedagogia lasalliană – o pedagogie a fraternității

Programul formării pedagogico-lasalliene prevede pentru ziua de astăzi a doua întâlnire. După ce la prima întâlnire am aprofundat împreună prima *Reflecție lasalliană: O experiență evanghelică – Înfruntarea noilor forme de sărăcie și a culturii de mercantilizare*, astăzi avem posibilitatea de a privi și a înțelege un nou aspect al pedagogiei lasalliane și anume **FRATERNITATEA**.¹

Adesea, școala este percepută de către elevi și uneori de către profesori ca un loc al constrângerilor: constrângeri din punct de vedere intelectual, deoarece elevii trebuie să înmagazineze gândirea altor persoane, spontaneitatea gândirii personale ocupând puțin loc, precum și constrângeri din punct de vedere disciplinar, deoarece aceștia trebuie să respecte un regulament, autoritatea profesorilor, structurile ierarhice, programele școlare impuse și exemplele pot continua. Într-un astfel de ambient plin de constrângeri, libertatea pare să fie redusă în mod semnificativ. Am putea afirma, că acolo unde nu este libertate nu există nici fraternitate.²

De-a lungul celor peste 300 de ani, școlile lasalliene au fost considerate și percepute ca centre în care seriozitatea actului instructiv-educativ precum și disciplina erau elemente de bază în oferta școlară pusă la dispoziția copiilor și a părinților. Aceste aspecte rămân valabile și astăzi în cele aproape 1000 de centre educative.

1. Perspectivele lui Ioan de La Salle asupra fraternității

Sfântul Ioan de La Salle a acordat o atenție deosebită valorii Fraternității. Ne putem întreba ce l-a determinat să acorde o atenție specială acesteia, atât în viața sa, cât și în școlile lasalliene pe care le-a fondat?

Pentru Ioan de La Salle fraternitatea nu este un termen cunoscut doar la nivel teoretic, ci este rodul unui itinerar de viață, a unei experiențe trăite. Moartea prematură a celor doi părinți îl determină pe tânărul seminarist să devină tutorele celor șase frați ai săi mai mici. Acest rol și l-a asumat cu multă grijă și responsabilitate, îngrijindu-se de educația lor și apărându-le drepturile patrimoniale.

Întâlnirea primilor învățători îi bulversează viața. La început totul îl separa de aceștia: originea socială, educația primită, cultura, situația materială. Peste câțiva ani își vor lua împreună numele de FRAȚI. Pentru Ioan de La Salle fraternitatea este o valoare primită la construirea căreia a muncit mult. **Este o valoare pe care a primit-o în cadrul familial și a construit-o din convingere prin alegerile făcute în viață. Acest edificiu s-a dezvoltat cu prețul unei lupte continue cu sine însuși, cu mediul în care trăia, o luptă dusă împotriva prejudecăților și a schemelor sociale și religioase puternic înrădăcinate în societatea franceză a secolului al XVII-lea.** Exemplul său ne ilustrează faptul că fraternitatea nu este ceva spontan, ci presupune eforturi, rupturi, depășirea condițiilor care provin din experiențele noastre culturale, sociale și religioase.

Perspectivele pe care Ioan de La Salle le-a avut despre om și despre educație au fost determinante în a considera **FRATERNITATEA** ca unul dintre elementele fundamentale ale pedagogiei sale.

Ioan de La Salle considera că orice ființă umană are o valoare infinită, această valoare fiindu-i conferită de relația sa cu Dumnezeu. Această relație comportă două aspecte fundamentale, în ambele inițiativa aparținându-i lui Dumnezeu. Omul trebuie doar să le recunoască.

Primul aspect face referire la faptul că omul, conform Bibliei, a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. În concepția creștină despre Dumnezeu, Acesta este numit Dumnezeu Treime – Trei Persoane unite prin iubire. Fraternitatea poate fi considerată ca o expresie a dorinței și nevoii de iubire, care reprezintă în fiecare persoană semnul asemănării cu Dumnezeu.

Al doilea aspect al relației dintre om și Dumnezeu este faptul că Dumnezeu se identifică cu orice ființă umană, în mod deosebit cu cel mai slab. Adresându-se Fraților, Sfântul Ioan de La Salle le spunea: „*Recunoașteți-l pe Isus în hainele zdrențuroase ale copiilor pe care îi educați: adorați-l în ei, iubiți sărăcia și onorații pe cei săraci...; pentru că trebuie să vă placă sărăcia, vouă care aveți datoria de a-i instrui pe cei săraci*”³

Pentru Ioan de La Salle fraternitatea manifestată față de cei care nu aparțin mediului din care el făcea parte își găsește sensul și forța tocmai în considerarea celorlalți ca imagini ale lui Dumnezeu.

¹ Léon Lauraire, *Una pedagogia de la fraternidad*, Roma, 2015.

² Fr. Jacques D'Huitemau ; *L'école lasallienne : la fraternité vécue pour une fraternité apprise*, în Revista Digital de Investigación Lasaliana (5) 2012: pp.76-86

³ Méditations pour les Fêtes 96.3 – *Oeuvres Complètes de Jean-Baptiste de La Salle* p. 341 - Frères des Ecoles chrétiennes – Rome.

Convingerea sa referitoare la educație era că aceasta trebuie să țină cont de toate dimensiunile persoanei și a vieții tânărului. Școala trebuie să ofere o educație întregii persoane: intelect, corp, suflet, inimă. Școala reprezenta locul ideal unde fraternitatea putea fi dobândită. **Într-o societate stratificată din punct de vedere social și cultural, lui Ioan de La Salle școala i se părea locul unei societăți mai fraterne.**

2. Modalități de manifestare și de trăire a fraternității în școală

Pentru a atinge anumite obiecte nu este suficientă simpla enunțare a acestora. Trebuie să fie oferite și mijloacele potrivite. În continuare vom prezenta câteva modalități concrete de trăire a fraternității în centrele educative lasalliene.

2.1 A-i primi, cunoaște, iubi și respecta pe elevi

În centrul procesului instructiv-educativ lasallian se află elevul. Este deosebit de important ca toți elevii, atât cei buni, cuminiți și inteligenți, cât și cei care întâmpină greutăți de orice natură, să fie primiți, cunoscuți, iubiți și respectați. În meditația 186.3 Ioan de La Salle scrie următoarele:

„ Există două categorii de copii pe care îi educați. Unii sunt prietenii libertăților și mai înclinați spre rău, alții sunt buni, sau cel puțin înclinați spre bine. Rugați-vă mereu și pentru unii și pentru alții, însă, în mod cu totul particular pentru cei care dovedesc că sunt înclinați spre rău, pentru ca să se întoarcă de pe căile lor strâmbe. Căutați să-i păstrați și să-i întăriți pe cei buni în a practica binele. Grija voastră specială și rugăciunile voastre făcute cu fervoare să aibă drept scop câștigarea inimilor pentru Dumnezeu a celor care tind spre rău.” (Med. 186.3)

Cunoașterea elevilor nu trebuie să aibă loc doar din simplă curiozitate sau să fie făcută în mod superficial, ci din dorința de a le fi de mai mare ajutor.

Profesorii trebuie să-i primească pe elevi cu iubire și să le cunoască lipsurile și nevoile fiecăruia dintre ei, pentru a-i putea ajuta în mod mai eficient. În acest scop, aceștia trebuie să-i însoțească de aproape să-i ajute într-o formă cât mai discretă în momentele lor dificile, să-i încurajeze cu stimulente, fără a abuza de pedepse, să le dea exemplu bun, deoarece exemplul este mai eficace decât sfaturile și cuvintele, să contribuie la formarea de obiceiuri bune, să le propună idealuri înalte pentru viața lor creștină și să se adapteze la posibilitățile intelectuale, morale și spirituale ale acestora.

Pentru o mai bună cunoaștere personală a fiecărui elev *Conduita Școlilor Creștine*⁴ propunea utilizarea instrumentelor numite „cataloage” sau „registre”.

Aceste „registre” sau „cataloage” constituiau o veritabilă bancă de date personale care acompaniau elevul pe toată durata procesului instructiv-educativ. Aici se găseau informații personale referitoare la mediul familial, la antecedentele școlare, la etapele și rezultatele progresului școlar de la început, la progresul elevului pe nivel de studiu și discipline școlare, la trăsăturile principale ale caracterului, la absențele și motivarea acestora și, nu de puține ori, la comportamentul extra-școlar al acestuia. Modernitatea acestor criterii este impresionantă⁵.

Ioan de La Salle îi îndemna pe Frați – și astăzi pe profesori - ca aceștia să-i cunoască pe elevi până „în adâncul sufletelor lor”. În meditația 33. 1-2 afirma următoarele:

„ În Evanghelie, Isus Cristos îi compară pe cei care au în grijă suflete cu păstorul cel bun, care are grijă de oile sale cu o dedicație deosebită, iar una dintre calitățile acestuia trebuie să fie aceea de a le cunoaște pe fiecare în parte. Aceasta trebuie să fie una dintre preocupările principale a celor care se dedică instruirii și educării celorlalți: a-i cunoaște și a găsi modul de a se comporta cu fiecare. Deoarece unii au nevoie de mai multă bunătate, alții de mai multă hotărâre, nu lipsesc unii care solicită mai multă răbdare și alții, care trebuie să fie stimulați și încurajați...Acest mod deosebit de a acționa presupune cunoașterea și discernământul spiritului, pe care trebuie să-l cereți de la Dumnezeu

⁴ *Conduita Școlilor Creștine* este o operă esențială a proiectului de educație umană și creștină a Sfântului Ioan de La Salle și a primilor Frați. Primul manuscris cunoscut al acestei opere datează din anul 1706. Timp de mai bine de trei secole „Regula Școlilor”, care a fost reeditată de 24 de ori, a fost punct de referință în activitatea instructiv-educativă a Fraților. (Leon Lauraire, *La conduite des écoles chrétiennes – projet d'éducation humaine et chrétienne*, Roma, 2004, p.2)

⁵ *La conduite des écoles chrétiennes* II a, 3., Themes lasalliens, vol. 2, Roma, 1993, p. 183

cu insistență, ca una dintre calitățile cele mai trebuincioase pentru a-i ghida pe cei care vă sunt încredințați.”. (Med 33. 1-2)

Una dintre caracteristicile geniului educativ al lui Ioan de La Salle a fost înlocuirea ambientului de teroare în școlile elementare, din timpul său, cu un ambient de primire, tandrețe și iubire. Ioan de La Salle a înțeles de la început că nu era suficient de a cunoaște și de a respecta **elevul**, trebuia, de asemenea, să-i fie creat un mediu în care acesta **să se simtă iubit pentru a-l putea schimba**. Schimbarea a fost imediată și spectaculoasă: metoda aplicată de el a schimbat, în mod profund, mediul educativ al școlii primare din timpul său.

Acest principiu a fost atât de important pentru Școlile Creștine încât Ioan de La Salle a făcut o normă în Regula Fraților: „*Frații îi vor iubi cu tandrețe pe toți elevii lor*”,⁶.

Cuvintele *a iubi cu tandrețe* trebuie înțelese în sensul lor cel mai natural. Dicționarul Academiei franceze, în cea de a opta sa ediție, precizează următoarele cu privire la cuvântul tandrețe: „*Avec tendresse*” – cu tandrețe – „*d'une manière tendre*” – în mod tandru. *Les mères aiment tendrement leurs enfants – mamele își iubesc cu tandrețe copiii lor. Cette femme était tendrement aimée de son mari – această femeie era iubită cu tandrețe de soțul ei*. Pentru vocabularul spiritual auster al secolului al XVII-lea este impresionant faptul că Ioan de La Salle a folosit în meditațiile sale de 79 de ori cuvintele *tandrețe* sau *cu tandrețe*.

A se ști iubit și a putea iubi sunt două experiențe spirituale care transformă și purifică ființa umană, în special pe copii. Aceasta poate explica succesul mare pe care l-au avut școlile Fraților. Înainte de a fi un succes din punct de vedere academic sau organizatoric a fost un succes din punct de vedere uman și relațional.⁷

2.2. Climatul relațiilor fraterne și apropiate

Simpatia și cordialitatea, încrederea și afecțiunea profundă a elevilor față de învățători, poate fi amintită ca una dintre cele mai importante și tipice dintre caracteristicile școlilor lasalliene. Această fraternitate provine din caracterul – profilul – pe care Fondatorul Școlilor Creștine l-a imprimat învățătorilor săi. **După ezitățile naturale specifice oricărui început școlar, le-a imprimat învățătorilor profilul, care i se părea cel mai potrivit: bărbat laic, dedicat total cauzei, dăruit în exclusivitate actului instructiv-educativ, bine pregătit, foarte ordonat și disciplinat, cu un mare simț al lucrului bine făcut în asociere cu ceilalți educatori.**

În acest sens se acorda o mare importanță cordialității și apropierii în relațiile personale, atât cu elevii, cât și cu familiile acestora.

În Regula Fraților, Ioan de La Salle scria: „*Îi vor iubi cu multă delicatețe pe toți elevii lor, dar nu se vor familiariza în particular cu niciunul dintre ei, nu le vor oferi niciun lucru din predilecție specială, ci doar ca recompensă sau stimulent. Vor manifesta față de fiecare elev aceeași afecțiune și mai multă față de cei săraci, decât față de cei bogați, aceștia (săracii) fiind mai mult recomandați de către Institut.*”. (Regula comună 7.13)

În meditațiile pe care le-a scris învățătorilor săi îi îndemna să reflecteze asupra misiunii lor și asupra demnității lor: „*Să nu faceți deosebire între niciunul dintre elevii voștri și nici să nu stimați la aceștia altceva decât pietatea lor, fără a vă fixa în ceea ce ar putea fi atractiv sau demn de stimat în exteriorul lor*” (MF 157.3)

Iar în Meditația 166.2 referitor la importanța cultivării unui climat fratern și apropiat, Ioan de La Salle, adresându-se învățătorilor, le scria: „*Voi trebuie să-i învățați zilnic pe copiii sărmani. Iubiți-i cu delicatețe urmând exemplul particular al lui Isus Cristos. Preferați-i pe cei săraci, deoarece Isus nu spune să se anunțe Evanghelia celor bogați, ci celor săraci. De aceștia a dorit Dumnezeu să aveți grijă. Și lor sunteți obligați să le anunțați sfânta Evanghelie.*”

⁶ Règles communes des Frères des Ecoles Chrétiennes – 1718., *Idem*.

⁷ „On a vu dans les Ecoles des enfants faire signe au Frère de s'approcher comme pour lui parler, et se jeter à son cou pour l'embrasser avec tendresse sans aucune explication de cette action peu ordinaire, si ce n'est celle-ci : „C'est que je vous aime.” – „Au fost văzuți copiii, în școli, făcând semne Fratelui să se apropie de ei ca și când ar dori să-i vorbească și se aruncau la gâtul său pentru a-l îmbrățișa cu tandrețe fără nicio altă explicație a acestui gest mai puțin obișnuit decât aceasta: „Pentru că vă iubesc.” (Blain 2, anexe, p. 100, Themes lasalliens...p. 183)

2.3 Spirit familial și de întraajutorare

Acest spirit familial, prezent în școlile nou înființate, se face prezent prin: **apropierea educatorului de elevii care îi sunt încredințați, interesul manifestat de educator pentru progresul și rezultatele obținute, depășirea simplelor interese academice, disponibilitatea de a oferi din timpul propriu pentru a fi de ajutor în nevoi, inclusiv de ordin afectiv sau moral, precum și generozitate în comportament.** Un simbol frumos al Centrelor La Salle a fost mereu „curtea școlii”, populată de elevii zgomotoși și deschiși dialogului, nu doar în timpul pauzelor, ci și înainte și după orele de curs, chiar și în zilele de odihnă. Toate aceste activități erau rezumate cu următoarele cuvinte: **solidaritate, dreptate și sentiment familial.**

Acest spirit a fost mereu fructul „**gratuității**”, al **generozității**, al **disponibilității**, care în general, a caracterizat misiunea educativă inspirată din carisma lasalliană. În circulara 403, din 1976, care oferea Institutului liniile de urmat trasate de Capitulum General, fr. Superior General spunea: „*Inspirându-se din spiritul Evangheliei, Frații vor organiza școala și celelalte opere educative, astfel încât să permită un stil de relații fundamentat pe fraternitate între diferitele grupuri de persoane care le constituie, în respect reciproc și interesul de a practica dreptatea.*”

Fraternitatea se exprimă prin solidaritate iar aceasta se manifestă prin întraajutoare și împărțire. În școlile lasalliene aceasta se manifesta în mod concret prin ajutorul oferit de elevii mai isteți și mai inteligenți, elevilor care întâmpinau dificultăți la citire, la scris, la socotit.

O altă concretizare a fraternității în școlile lasalliene de la început a fost întraajutoarea materială. În mod concret, la prânz un elev avea sarcina de a strânge, cu multă discreție, de la elevii care aveau ce să mănânce ceea ce aceștia dăruiau celor care nu aveau ce să mănânce. Funcția acestui elev era aceea de (l'aumônier – aumône = pomană.). Încetul cu încetul elevii fiind beneficiarii și actorii acestei întraajutorări, puteau experimenta în mod concret roadele solidarității care îi orientau spre un stil de relații în care fraternitatea își putea găsi locul.

Concluzie

Sfântul Ioan de La Salle și primii Frații au pus fraternitatea în centrul proiectului lor educativ, o fraternitate pe care au dobândit-o pe parcursul experiențelor trăite în familie, în comunitate, în centrele școlare unde activau. Și noi suntem astăzi invitați să trăim FRATERNITATEA, pentru ca aceasta să nu fie doar un ideal puțin credibil. Suntem invitați să-i ajutăm pe elevii care ne sunt încredințați să devină persoane care să iubească FRATERNITATEA și să dorească să o trăiască zilnic la școală, în familie și în grupurile de prieteni.

Întrebări pentru a fi împărtășite în plen

- 1. Cum considerați că este trăită fraternitatea în centrul nostru între noi, profesorii, între noi și elevii noștri și între elevii din școala noastră?**
- 2. Ce am putea face ca această valoare a fraternității să fie trăită în mod mai intens în comunitatea noastră educativă?**

Fr. Vicențiu Ghiurca fsc